

reesează de cultura Atenei și a Romei, sau de gînditorii pe care aceste citadele ale civilizației le-au dat omenirii, cartea lui Glauco Tozzi și-a cîștigat un meritat drept de cetate în bibliografie.

M. Opreșan

TORE JANSON, *Latin Prose Prefaces. Studies in Literary Conventions*. Almquist et Wiksell, Stockholm, 1964, 180 p. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Studia Latina Stockholmiensia, XIII).

Ideea de a înfățișa structura și modurile de expresie ale prefetelelor în proză din literatura latină de la origini și pînă la începuturile evului mediu e nouă și originală. Autorul schițează mai întîi părerile grecilor în legătură cu această convenție literară, apoi își dezvoltă subiectul în două capitole mari: 1. pînă în timpul lui Traian (tratatele de retorică, istoricii, manualele de agricultură, alți specialiști, proza epistolară); 2. locurile comune în prefetele din epoca tîrzie (dedicații împăraților sau unor persoane influente, scuze pentru incompetența autorilor, cereri de ajutor, forme de modestie, expunerea subiectului, promisiunea de a fi scurt, aluzii la subiectele anterioare). În prima parte se vede mai multă îndrăzneală și libertate de alegere și mai multă varietate, în a doua stăpînește aproape nestingherit schematismul retoric și formal. În genere, influența școlii și a tradiției a fost puternică în toate timpurile și numai cîteva personalități artistice de seamă au reușit să i se sustragă. Lucrarea de față e utilă și conștiincioasă, dar unilaterală, deoarece supraapreciază formalismul literar antic. Fenomenul literar e mai complex: el poate fi judecat mai bine numai atunci cînd e urmărit în legăturile sale cu condițiile economice și sociale, cu nevoile și aspirațiile oamenilor dintr-o anumită perioadă istorică. Atunci și expunerea acestor idei devine mai atrăgătoare, deoarece cititorul e captivat de ceea ce i se pare că a fost viu și a condiționat viața predecesorilor săi, de la care dorește să învețe sau să-și procure o emoție estetică.

H. Mihăescu

CESARE QUESTA, *Studi sulle fonti degli Annales di Tacito*, Edizioni dell'Ateneo, Roma, 1960, 215 p.

Cartea lui Cesare Questa reprezintă o investigație a izvoarelor literare utilizate de Tacit în Anale. Autorul arată în prefață că rezervă analiza folosirii de către marele istoric roman a așa-numitelor *fonti documentarie* pentru un alt studiu.

Cartea începe cu o prezentare elogioasă, semnată de maestrul lui C. Q., Ettore Paratore. Include apoi următoarele capitole: Introducere, Tacit și Dio Cassius, Din nou Tacit și Dio Cassius, Tacit și Suetoniu, Principalele izvoare în Anale I—VI, Principalele izvoare în Anale XI—XVI, Unele izvoare speciale. Cum rezultă și din enumerarea noastră, autorul a comparat permanent narațiunea istorică a lui Tacit cu cele alcătuite de Dio Cassius și Suetoniu și astfel și-a fundat concluziile pe această confruntare, efectuată cu deosebită sagacitate. C. Q. susține cu pasiune, dar și cu o argumentare minuțioasă ideea pluralității izvoarelor. El critică aspru pe Nissen, Fabia și alții, combatare cu mult zel concepția sursei unice (p. 13 și urm.). Nu împărtășește opinia lui Philippe Fabia că Tacit ar fi neglijat cercetarea documentelor, deși la un moment dat opinează că R. Syme ar exagera în imaginea unui Tacit în mod constant preocupat de explorarea datelor inserate în ele (dar nouă ni se pare că R. Syme are dreptate!). Autorul italian demonstrează că Tacit a recurs uneori la izvoare consultate de Dio și Suetoniu, dar că în alte pasaje a întrebunțat surse ignorate de ei. De asemenea el opinează că Dio a luat unele